

Unaprijed poslata neredigovana verzija

Distribucija: Opšta

13. maj 2015.

Original: Engleski

Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije

Zaključna zapažanja o devetom i jedanaestom periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine

1. Komitet je razmatrao kombinavani deveti, deseti i jedanaesti periodični izvještaj o Bosni i Hercegovini (CERD / C / BIH / 9-11), koji je podnešen u jednom dokumentu, na svojoj 2331. i 2332. sjednici (CERD / C / SR.2331- 2332), održanoj 30. aprila 2015. i 1. maja 2015. godine i na svojoj 2341. i 2342. sjednici održanoj 7. i 8. maja 2015, usvojio sljedeća zaključna zapažanja.

A. Uvod

2. Komitet pozdravlja blagovremenu dostavu kombinovanog devetog, desetog i jedanaestog periodičnog izvještaja Države potpisnice, koji sadrži odgovore na pitanja koja je Komitet iznio u svojim prethodnim zaključnim zapažanjima (CERD / C / BIH / CO / 7-8). Na isti način Komitet pozdravlja prezentaciju izvještaja koju je izvršila delegacija Države potpisnice na visokom nivou i izražava svoju zahvalnost za ažurirane informacije koje je delegacija dala u verbalnoj dopuni izvještaja, uzimajući u obzir popis tema koje je identifikovao izvjestilac. Takođe cijeni iskren i konstruktivan dijalog s Državom potpisnicom.

B. Pozitivni aspekti

3. Komitet pozdravlja:

(a) izmjene i dopune Zakona o državljanstvu izvršene 2013. godine;

(b) izmjene i dopune Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu izvršene 2012. godine;

(c) donošenje Zakona o matičnim knjigama Federacije Bosne i Hercegovine 2012. godine, kojim se propisuje upis rođenja svih osoba, uključujući pripadnike nacionalnih manjina i osoba s posebnim potrebama;

(d) izmjene i dopune krivičnih zakona Republike Srpske i Brčko Distrikta u vezi sa zločina počinjenih iz mržnje izvršene 2010. godine;

(e) usvajanje Revidiranog akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini 2013. godine;

(f) usvajanje Revidirane strategije Bosne i Hercegovine za realizaciju Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma 2010. godine; i

(g) usvajanje Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma 2010. godine.

4. Komitet prima na znanje održavanja dugo očekivanog popisa 2013. godine, te da se konačni rezultati očekuju u junu 2015. godine.

C. Glavni razlozi za zabrinutost i preporuke

Diskriminacija građana koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri "konstitutivna naroda"

5. Komitet sa zabrinutošću konstatuje da zakon sprečava građane koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri "konstitutivna naroda", tj. Bošnjaka, Hrvata ili Srba, da se kandiduju za Predsjedništvo i Dom naroda. Komitet nadalje izražava žaljenje što:

(a) "konstitutivnosti narodi" imaju pravo veta na bilo koji zakon u kome vide prijetnju interesima svoje etničke grupe i imaju koristi od posebnih privilegija datih u ustavima Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, te u brojnim drugim lokalnim zakonima i propisima;

(b) Parlamentarna komisija zadužena za pripremu izmjena i dopuna za izvršenje presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine (2009), kojom je utvreden nejednak tretman građana u pogledu izbornih prava u suprotnosti s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, se sastoji samo od predstavnika političkih stranaka koje predstavljaju "konstitutivne narode" (član 1, stav 4, član 2, tačka c i član 5, tačka c); i

(c) Bošnjak ili Hrvat koji živi u Republici Srpskoj i Srbin koji živi u Federaciji Bosne i Hercegovine, bez obzira što pripadaju jednom od tri "konstitutivna naroda", se ne mogu kandidovati za Predsjedništvo, čime se ugrožava njihova politička participacija (član 1, stav 4, član 2, tačka c i član 5, tačka c).

Komiteta poziva Državu potpisnicu da uloži sve potrebne napore da postigne sporazum o ustavnim promjenama, kao i o izmjenama i dopunama Izbornog zakona kako bi ukinula svaki mogući diskriminatorni tretman na osnovu nacionalnosti, te da izmijeni ustave entiteta, kao i lokalne zakone i propise u skladu s tim. Komitet preporučuje Državi potpisnici da, pri preduzimanju tih mjera, osigura da se predstavnici svih manjinskih grupa integrišu u sve faze procesa konsultacija.

Situacija povratnika

6. Komitet cijeni napore koji se čine u skladu sa Revidiranom strategijom za realizaciju Aneksa 7 Dejtonskog sporazuma kako bi se olakšala reintegracija povratnika, uključujući i obnovu velikog broja stambenih jedinica. Međutim, Komitet je zabrinut što se mnogi ljudi i dalje ne mogu vratiti jer još uvijek čekaju na obnovu svojih kuća ili sela u kojima su živjeli prije rata još uvijek nisu očišćena od mina. Nadalje, Komitet je zabrinut što:

(a) mnogi povratnici, posebno manjinski povratnici i raseljene osobe romske nacionalnosti trpe zbog neadekvatne infrastrukture, kao što je ograničen pristup vodovodu, javnoj rasvjeti i kanalizaciji, a imaju ograničen pristup i socijalnim službama, uključujući zdravstvenu zaštitu i obrazovanje, kao i vrlo malu mogućnost zapošljavanja;

(b) ima prijavljenih slučajeva diskriminacija manjinskih povratnika i raseljenih osoba romske nacionalnosti u pogledu raspodjele pomoći povratnicima; i

(c) ima nekoliko slučajeva sudskih presuda u kojima je povratnicima naređeno da nadoknade novčana sredstva koja su nezakoniti stanari ulagali u njihovu imovinu, a iznos je navodno često veći od vrijednosti imovine (član 1, stav 4, član 2, član 5, tačke c, d, i, e).

Podsjećajući na svoju Opštu preporuku br. 22 (1996) o članu 5 Konvencije o izbjeglicama i raseljenim osobama, Komitet preporučuje da Država potpisnica pojača svoje napore na osiguranju održive reintegracije povratnika i da se bori protiv direktne i indirektne diskriminacije manjinskih povratnika, između ostalog i ubrzavanjem realizacije Revidirane strategije za realizaciju Aneksa 7 Dejtonskog sporazuma kroz bolje koordinisan pristup na svim nivoima. Komitet preporučuje da Država potpisnica:

(a) unaprijedi pristup adekvatnoj infrastrukturi za povratnike, da ukloni sve pravne i praktične prepreke koje onemogućavaju njihov puni pristup socijalnim službama, te da osigura nediskriminatorsku raspodjelu pomoći za povratnike;

(b) razmotri mogućnost sklapanja vansudskih nagodbi sa privremenim korisnicima imovine oko ulaganja na toj imovini i osigura da nagodbe budu postignute u skladu sa *Principima o restituciji stambene i druge imovine*, Princip 17 o sekundarnim korisnicima; i

(c) usvoji nacrt Revidiranog zakona o raseljenim osobama i povratnicima, te nacrt Zakona o protuminskom djelovanju.

Ombudsmeni

7. Komitet sa zabrinutošću konstatuje da Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine nedostaju potrebni resursi kako bi efikasno ispunjavala svoj mandat. Komitet je nadalje zabrinut da Zakon o ombudsmenu za ljudska prava propisuje da se ombudsmeni "imenuju iz reda tri konstitutivna naroda", ali da to "ne isključuje mogućnost imenovanja osoba iz reda ostalih" (član 8, stav 6), što implicitno daje prednost trima "konstitutivnim narodima" i može ugroziti mandat ove Institucije, a to je da nacionalne manjine štiti od diskriminacije (član 1, stav 4, član 2 i član 6).

U svjetlu Opšte preporuke broj 17 (1993) o uspostavi nacionalnih institucija koje pomažu primjenu Konvencije, Komitet preporučuje da Država potpisnica dodijeli Instituciji ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine potrebne ljudske, materijalne i finansijske resurse za efikasno obavljanje mandata i eliminiše odredbe o nacionalnosti ombudsmana iz Zakona o ombudsmenu za ljudska prava, uzimajući u obzir načelo neutralnosti takvih institucija i njihovu misiju da štite ljudska prava svih građana.

Socio-ekonomski položaj Roma

8. Komitet pozdravlja usvajanje Zakona o matičnim knjigama Federacije Bosne i Hercegovine, što je dovelo do značajnog povećanja upisa rođenja Roma. Komitet takođe cijeni napore uložene u uklanjanje diskriminacije protiv Roma u oblasti stambenog zbrinjavanja, zapošljavanja, obrazovanja i zdravstvene zaštite. Komitet, međutim, izražava žaljenje što mnogi Romi i dalje trpe visoki nivo siromaštva, značajan nivo nezaposlenosti, prisilne deložacije, u nekim slučajevima bez obezbjeđivanja odgovarajućeg alternativnog smještaja, nedostatak ličnih dokumenata, te nemogućnost pristupa osnovnim uslugama. Komitet je takođe zabrinut zbog:

(a) niskog procenta romske djece koja pohađaju nastavu, njihovog prevelikog broja u posebnim školama, zbog navodnog "nedostatka socijalizacije" ili zato što će to često biti jedine škole koje pružaju podršku, kao što su besplatni obroci, knjige ili prevoz, od čega mnogim romskim porodicama zavisi da li će slati svoju djecu u školu;

(b) strogih zahtjeva za prijavu na zdravstveno osiguranje, te nedovoljne primjene propisa koji garantuju besplatnu zdravstvenu zaštitu ne-osiguranim ugroženim grupama, kao što su djeca i trudnice, uključujući i uskraćivanje usluga, što ima posebno negativan uticaj na Rome; i

(c) diskriminacije i nasilja koje trpe Romkinje i prijavljenih slučajeva uskraćivanja pomoći (članovi 2, 3 i 5, stav e).

Podsjećajući na svoju Opštu preporuku br. 27 (2000) o diskriminaciji Roma, Komitet preporučuje da Država potpisnica i dalje nastoji poboljšati situaciju Roma, između ostalog, boljom realizacijom svoje nacionalne strategije i drugih akcionih planova za Rome i uklanjanjem svih prepreke koje mogu ometati njihovo uživanje ljudskih prava. Komitet takođe preporučuje da Država potpisnica:

(a) omogući pristup redovnom obrazovanju romskoj djeci, između ostalog i pružanjem podrške, uključujući školske obroke, knjige, odjeću i prevoz;

(b) izbjegava prisilno iseljenje osoba, a, u slučajevima kada se iseljenje ili preseljenje smatra opravdanim, da osigura da se vrši strogo u skladu s odgovarajućim odredbama međunarodnog prava o ljudskim pravima;

(c) poboljša pristup Roma zdravstvenoj zaštiti, između ostalog i uklanjanjem prepreka za prijavu na zdravstveno osiguranje, i osigura da zakoni i propisi koji propisuju besplatan pristup zdravstvenoj zaštiti uvijek i potpuno budu primijenjeni i

(d) poveća broj skloništa za žene i uspostavi programe koji će eliminisati nasilje nad ženama i djevojčicama, kao i da poseban naglasak stavi na usvajanje rodno osjetljiv budžeta i politika.

Svijest o zabrani rasne diskriminacije

9. Komitet pozdravlja uspostavljanje baze podataka o presuđenim slučajevima diskriminacije. Međutim, Komitet sa zabrinutošću konstatuje da se na odredbe Zakona o zabrani diskriminacije rijetko pozivaju na sudovima, te da je svijest o tom zakonu ograničena, kako u javnosti, tako i među sudijama, advokatima, tužiocima i policajcima (čl. 2, 6 i 7).

Komitet preporučuje da Država potpisnica osigura odgovarajuće početno i redovno stručno usavršavanje sudija, tužilaca, advokata i službenika za primjenu zakona u vezi odredba Zakona o zabrani diskriminacije, te da iznese ocjenu tog usavršavanja u sledećem Izvještaju. Nadalje, Komitet preporučuje da Država potpisnica realizuje kampanje podizanja svijesti na svim nivoima o Zakonu o zabrani diskriminacije i o tome kako slučajeve rasne diskriminacije prijaviti ombudsmenima i drugim nadležnim tijelima, te o tome kako takve slučajeve iznijeti pred sudove.

Zakon o državljanstvu

10. Komitet prima k znanju izmjene i dopune Zakona o državljanstvu, ali žali što zakonodavstvo Entiteta Države potpisnice o državljanstvu još nije u skladu sa ovim Zakonom. Prema tome,

primjenjuju se različiti uslovi za naturalizaciju izbjeglica i osoba bez državljanstva, zavisno od mjesta prebivališta. Nadalje, Komitet sa zabrinutošću konstatuje da:

(a) razlozi za uskraćivanje državljanstva, propisani u članu 9, stav 2, su nejasni i mogu dovesti do diskriminatorne primjene; i

(b) prema članu 9, stav 1, tačka 6, dobivanje državljanstva zahtijeva prethodno odricanje od stranog državljanstva, što može izložiti pojedince riziku da ostanu bez državljanstva (čl. 2 i 5).

Komitet preporučuje da Država potpisnica u potpunosti uskladi zakone svojih Entiteta o državljanstvu s najnovijim izmjenama i dopunama Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine. Nadalje, Komitet preporučuje da Država potpisnica donese mjere zaštite kako bi se spriječila apatridnost i diskriminatorna primjena člana 9. Zakona o državljanstvu.

Segregacija u obrazovanju

11. Komitet cijeni uspostavu multietničkih škola u Brčko Distriktu, gdje učenici uče na osnovu istog nastavnog plana i programa. Međutim, Komitet ostaje zabrinut zbog pojave značajne etničke segregacije u obrazovnom sistemu u entitetima Države potpisnice, kao što je praksa "dvije škole pod jednim krovom", a ponavlja zabrinutost da segregisano obrazovanje na području Države potpisnice održava nedostatak integracije, nepovjerenje i strah od "drugih" (CERD / C / BIH / CO7-8, para.11). Komitet je nadalje zabrinut zbog izrade nacionalne grupe predmeta, koja se često nudi samo većinskoj etničkoj grupi, i na taj način se prisiljavaju djeca manjinskog naroda da uče po nastavnom planu i programu koji ne poštuje njihove kulturne specifičnosti. Uzimajući u obzir podudarnost između religije i etničkog porijekla, Komitet žali što vjeronauka koja se predaje u školama često pokriva samo većinsku religiju u opštini, te su djeca koja ne pohađaju vjeronauku, jer pripadaju različitoj vjeri ili ne pripadaju ni jednoj vjeri, navodno akademski zakinuta (članovi 2, 3, 5, tačka (e) i 7).

Komitet preporučuje da Država potpisnica preduzme sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da sistem "dvije škole pod jednim krovom" ne dovodi do segregacije u obrazovanju, te da poveća broj administrativno i fizički objedinjenih škola, gdje učenici uče zajedno na osnovu istog osnovnog nastavnog programa, poštujući svoje jezičke i kulturne specifičnosti. Komitet nadalje preporučuje da se u potpunosti osigura sloboda vjere i savjesti, uključujući i u školi, te da ni jedno dijete ne bude stavljeno u nepovoljan položaj na bilo koji način jer ne pohađa vjeronauku.

Govor mržnje i zločini počinjeni iz mržnje

12. Iako konstatuje da je broj rasno motivisanih zločina protiv povratnika smanjen, Komitet je zabrinut što se fizički napadi na manjinske povratnike i dalje dešavaju. Komitet nadalje žali zbog sve većeg broja slučajeva govora mržnje u medijima i političkom diskursu (članovi 4, 6 i 7).

Komitet preporučuje da Država potpisnica osigura da se postojeće krivične odredbe o govoru mržnje i zločinima počinjenim iz mržnje primjenjuju na odgovarajući način u skladu s Opštom preporukom Komiteta br. 35 o borbi protiv rasističkog govora mržnje i da dalje realizuje kampanje podizanja svijesti na svim nivoima s ciljem promocije nacionalnog jedinstva, razumijevanja i tolerancije i mirnog suživota pripadnika raznih nacionalnosti i vjerskih grupa.

Tretman tražilaca azila, izbjeglica i osoba kojima je odobrena supsidijarna zaštita

13. Komitet je zabrinut zbog pritvora koje vrši Služba za poslove sa strancima prema tražiocima azila koji, u roku od 24 sata od neovlaštenog ulaska na teritoriju ili isteka odobrenja, ne izražavaju namjeru da traže azil. Nadalje, Komitet žali što:

- (a) Služba za poslove sa strancima izdaje naloge za protjerivanje pojedinca koji se nalaze u pritvoru prije ocjenjivanja njihovog zahtjeva za azil;
- (b) postoji neprimjereno ograničenje pristupa UNHCR-a i njegovih partnera koji pružaju pravnu pomoći strancima u zatočeničkim centrima koji bi mogli biti tražioci azila ili izbjeglice;
- (c) postoje slučajevi osoba arapskog porijekla koji se nalaze u pritvoru ili su deportovani ili čekaju deportaciju zbog navodne prijetnje nacionalnoj bezbjednosti, a da nije izvršena puna procjenu rizika od vraćanja u zemlju porijekla u njihovim slučajevima i da nisu predstavljene činjenice i dokazi koji čine osnovu ocjene da oni predstavljaju prijetnju nacionalnoj bezbjednosti, čime su spriječeni da ospore zakonitost pritvora;
- (d) često postoji ograničen pristup tražilaca azila osnovnim uslugama, uključujući odgovarajuću hranu, kao i socijalnim uslugama, uključujući i obrazovanje i zdravstvenu zaštitu; i
- (e) je posebno ograničena finansijska pomoć koju primaju izbjeglice i osobe pod supsidijarnom zaštitom i zbog nedostatak bilo kakvog programa koji bi olakšao njihovu integraciju (članovi 2, 5 i 6).

Komitet, u svjetlu svoje Opšte preporuke br. 30 (2004) o diskriminaciji osoba koje nisu državljani dotične zemlje, preporučuje da Država potpisnica nađe alternativu pritvoru tražilaca azila i osigura da se pritvor, ako se primjenjuje, uvijek koristi kao krajnja mjera i da bude ograničen zakonom na najkraće razumno potrebno vrijeme. Komitet nadalje preporučuje da se prekine praksa izdavanja rješenja o protjerivanja tražilaca azila prije nego što se razmotre njihovi zahtjevi za azil, te da:

- (a) dozvoli neometan pristup međunarodnih organizacija, uključujući i UNHCR-ov, kao i njegovih domaćih partnera koji pružaju pravnu pomoći, objektima zadržavanja;
- (b) izvrši punu i nepristrasnu procjenu rizika vraćanja u zemlju porijekla osoba koje su trenutno zatvorene zbog navodne prijetnje nacionalnoj bezbjednosti, te da im pruži sve potrebne informacije da mogu osporiti rješenja o protjerivanju ili pritvoru;
- (c) preduzme sve potrebne mjere kako bi se osiguralo da tražioci azila imaju pristup, kako u zakonu tako i u praksi, obrazovanju, zapošljavanju, socijalnoj zaštiti, dovoljnoj količini hrane i zdravstvenoj zaštiti;
- (d) poveća finansijsku pomoć izbjeglicama i osobama kojima je odobrena supsidijarna zaštita na odgovarajući nivo, te da osigura mogućnosti za integraciju, kao što su časovi jezika, stručno osposobljavanje ili programi zapošljavanja; i
- (e) završi i usvoji bez odlaganja novi zakon o azilu.

D. Ostale preporuke

Rad po Durbanskoj deklaraciji i programu aktivnosti

14. U svjetlu Opšte preporuke br. 33 (2009) o radu po Durbanskoj analitičkoj konferenciji, Komitet preporučuje da Država potpisnica, kada primjenjuje Konvenciju u domaćem pravnom poretku, primijeni Durbansku deklaraciju i program aktivnosti, koje je u septembru 2001. godine usvojila Svjetska konferencija za borbu protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i srodnih oblika netolerancije, uzimajući u obzir završni dokument Durbanske analitičke konferencije, održane u Ženevi u aprilu 2009. godine. Komitet traži da Država potpisnica u svoj sljedeći periodični izvještaj uključi konkretne informacije o akcionim planovima i drugim mjerama koje preduzima u cilju primjene Durbanske deklaracije i programa aktivnosti na nacionalnom nivou.

Međunarodna dekada osoba afričkog porijekla

15. U svjetlu rezolucije Generalne skupštine 68/237 kojom je proglašena Međunarodna dekada osobe afričkog porijekla 2015-2024 i rezolucije 69/16 o programu aktivnosti za realizaciju Dekade, Komitet preporučuje da Država potpisnica pripremi i realizuje odgovarajući program mjera i politika. Komitet takođe traži da Država potpisnica uključi u svoj sljedeći izvještaj precizne informacije o konkretnim mjerama usvojenim u tom okviru, uzimajući u obzir Opštu preporuku N° 34 (2011) o rasnoj diskriminaciji ljudi afričkog porijekla.

Konsultacije sa civilnim društvom

16. Komitet preporučuje da Država potpisnica proširiti dijalog sa civilnim društvom koje radi na području zaštite ljudskih prava, posebno na borbi protiv rasne diskriminacije, uključujući pripremu svog slijedećeg izvještaju, ali i izvan tog konteksta. Komitet također preporučuje da Država potpisnica donese mjere za podsticanje razvoja i jačanje kapaciteta civilnog društva koje istinski odražava različite grupe prisutne na njenoj teritoriji.

Izmjene i dopune člana 8. stav 6. Konvencije

17. Komitet ponavlja svoju preporuku sadržanu u prethodnim zaključnim zapažanjima da Država potpisnica ratifikuje izmjene i dopune člana 8. stav 6. Konvencije koje su usvojene 15. januara 1992. godine na četrnaestoj sjednici Država potpisnica Konvencije i usvojene u Generalnoj skupštini u njenoj rezoluciji 47/111 od 16. decembra 1992. godine.

Izjava iz člana 14. Konvencije

18. Komitet podstiče Državu potpisnicu da razmotri mogućnost davanja dodatne izjave predviđene u članu 14. Konvencije i da prizna nadležnost Komiteta za primanje i razmatranje pojedinačnih pritužbi.

Upoznavanje javnosti

19. Komitet preporučuje da izvještaji Države potpisnice bude lako dostupni i pristupačni javnosti u trenutku podnošenja, te da se primjedbe Komiteta u odnosu na izvještaje na sličan način objave na službenim i drugim jezicima u upotrebi, kako je prikladno.

Rad na zaključnim zapažanjima

20. U skladu s članom 9. stav 1. Konvencije i pravilom 65 svojih izmijenjenih pravila postupka, Komitet traži da Država potpisnica dostavi informacije, u roku od jedne godine od donošenja ovih zaključnih zapažanja, o svom radu na preporukama sadržanim u tačkama 7, 9 i 12 ovog dokumenta.

Preporuke od posebnog značaja

21. Komitet također želi da skrene pažnju Države potpisnice na posebnu važnost preporuka sadržanih u tačkama 5, 8 i 11 ovog dokumenta i traži da Država potpisnica dostavi detaljne informacije u svom slijedećem izvještaju o konkretnim mjerama za realizaciju tih preporuka.

Priprema sljedećeg periodičnog izvještaja

22. Komitet preporučuje da Država potpisnica podnese svoj 12. i 13. periodični izvještaj, u jednom dokumentu, do juna 2017. godine, uzimajući u obzir smjernice za izvještavanje koje je donio Komitet na svojoj sedamdeset prvoj sjednici (CERD / C / 2007/1) i obrađujući sva pitanja sadržana u ovom zaključnom zapažanju. U svjetlu Rezolucije Generalne skupštine 68/268, Komitet poziva Državu potpisnicu da ispoštuje ograničenje od 21.200 riječi za periodične izvještaje i 42.400 riječi za zajednički osnovni dokument.